

Schütziana

The Gymnocalycium Online Journal

Ročník 14, sešit 1, 2023
ISSN 2191-3099

Toto vydání bylo publikováno ve formátu PDF dne: 1. dubna 2023

Obsah

Papsch, Wolfgang	Redakční poznámka	str. 2-6
Schädlich, Volker	<i>Gymnocalycium marsoneri</i> Frič ex Y. Itô, <i>Gymnocalycium megatae</i> Y. Itô, <i>Gymnocalycium matoense</i> Buining & Brederoo – všechno jediný druh? Díl 1: <i>Gymnocalycium marsoneri</i>	str. 7-20

Publikováno: 1. dubna 2023

Zákonné oznámení

Vydavatel: ARBEITSGRUPPE SCHÜTZIANA, Mario Wick, Am Schwedderberg 15, 06485 Gernrode, Německo

Redakce a odpovědnost za obsah: <https://www.schuetziana.org/index.php/contact-us>.

SCHÜTZIANA je zpravodaj ARBEITSGRUPPE SCHÜTZIANA.

Příležitost k získání: SCHÜTZIANA je k dispozici pouze na internetu jako soubor PDF a lze jej získat na následujícím odkazu: <https://www.schuetziana.org/index.php/downloads>.

Obsah článků vyjadřuje názor příslušného autora a nemusí se shodovat s názorem ARBEITSGRUPPE SCHÜTZIANA.

Jednotlivá vydání SCHÜTZIANA jsou zdarma a lze je volně kopírovat a rozšiřovat. Obsah a vyobrazení v příspěvcích v SCHÜTZIANA jsou vlastnictvím příslušného autora a nesmí být bez jeho souhlasu použity k jiným účelům než ke čtení, tisku a ukládání.

© 2023 ARBEITSGRUPPE SCHÜTZIANA. Všechna práva vyhrazena.

ISSN 2191–3099

Titulní zpráva: *Gymnocalycium marsoneri* VoS 1393, západně od Frias, prov. Catamarca, 368m. (foto: V. Schädlich).

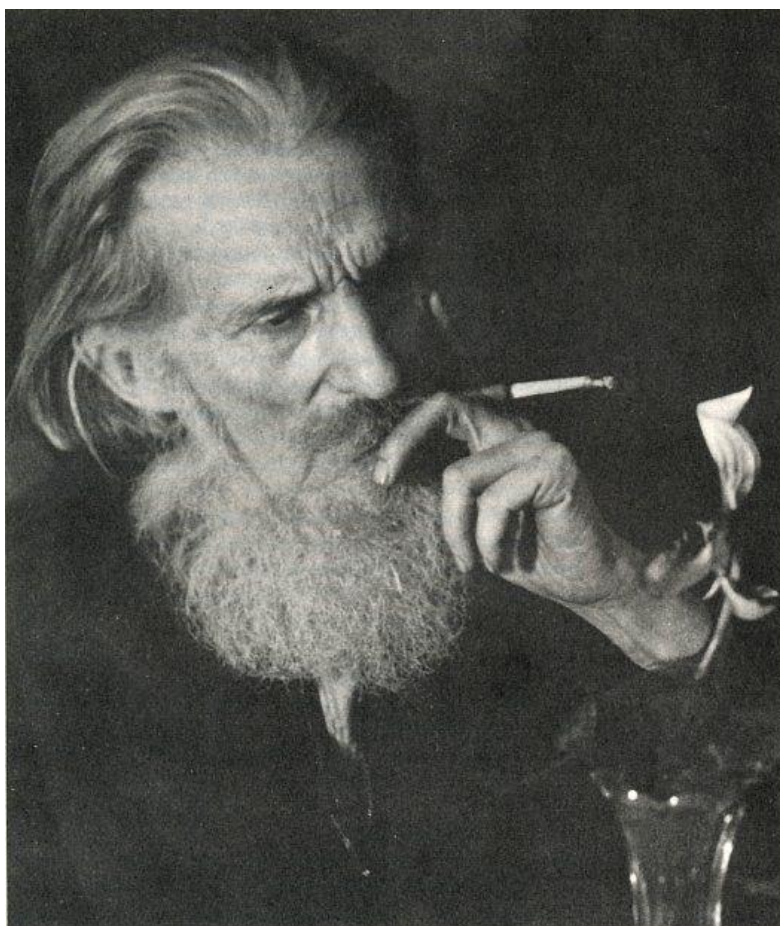
Redakční poznámka

Milí gymnofilové

Wolfgang Papsch

V člancích našeho časopisu se jméno A. V. Frič pravidelně objevuje v kontextu informací o lokalitách, zde samozřejmě zejména u jihoamerických kaktusů, a v názvoslovných diskuzích. Tak je tomu i v tomto vydání. Možná by bylo zajímavé zde v Schützianách blíže představit „lovce kaktusů“ Friče.

Alberto Vojtěch 1942; Foto: reprodukce z Lovec kaktusů.

Vojtěch Frič ml. se narodil 8. září 1882 v Praze. Otec Vojtěch st. byl městským radním a náměstkem primátora v Praze. Jeho rodinu, s dalšími členy rodiny, jako jsou politici, obchodníci a zoologové, lze považovat za vyšší společenskou třídu. Možná, že vyrůstání v této sociálně různorodé rodině přispělo k jeho formování. Mladý Vojtěch se velmi zajímal o přírodu a její vědy. Začátek jeho zájmu o kaktusy byl trochu netypický. Počáteční jiskrou byl domů přinesený *Echinopsis eyriesii* a policista, který ho obvinil z krádeže. Kaktus časem rozkvetl a upoutal chlapcovu pozornost. Později o této epizodě napsal: „Fascinovalo mě, že rostlina tak beztvará a

nezajímavá jako kaktus, která pro mě měla být pouze nástrojem pomsty, dokáže vyprodukovat tolik krásy“. Již v 15 letech byl považován za specialistu na kaktusy, s nímž byla problematika kaktusů konzultována a dokonce byl zván na vědecké konference.

Přelomem bylo, když jeho první sbírka kaktusů v zimě roku 1899 zmrzla. Po rekonstrukci se nyní devatenáctiletý mladík rozhodl vycestovat do kaktusových zemí Jižní Ameriky. Kromě sbírání kaktusů se zajímal o dosud neznámé, civilizací málo ovlivněné indiánské kmeny.

A. V. Frič (Brazílie, ~ 1905-1907) <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=38491637>

15. května 1901 vyrazil na cestu do Sao Paula na okraji Mato Grosso. Při svých terénních cestách se setkal s indiány kmene Savantes. Více než rok pak prováděl výzkum v oblasti Mato Grosso. Byl těžce zraněn při útoku jaguára a celé týdny se o něj Indiáni museli starat. Přežitím obětí „tygra“ si získal u domorodých Američanů ten největší respekt, a to mu umožnilo navštívit jinak téměř nedostupné destinace. 5. srpna 1902 se z této cesty vrátil do Prahy s křestním jménem Alberto, což je španělský překlad jména Vojtěch.

Již o rok později, 11. srpna 1903, zahájil další cestu do Jižní Ameriky, tentokrát do Uruguaye a Paraguaye. Z pověření paraguayské vlády Frič poprvé prozkoumal řeku Pilcomayo po celé délce. Nějakou dobu žil u kmene Chamacoco, který žil kolem řeky Paraguay. Tam se oženil s Lora-y, ženou z tohoto kmene. Z tohoto svazku vzešla dcera Hermína. Tato cesta trvala přes dva roky. Na ní našel mimo jiné kaktusy *Echinocactus Fričii*, *E. arechavaletai*, *E. floricomus* a

E. scopa. Pro obec gymnofilů je zvlášť významný první nález *Gymnocalycium mihanovichii*. Tato cesta skončila 17. září 1905.

Třetí cesta od 21. srpna 1906 do srpna 1908 zavedla Friče zpátky do částí Argentiny, Paraguaye a Brazílie. Výzkumníka vedly opět především etnobotanické důvody. Do Evropy pak přivedl syna náčelníka kmene Chamacoco. Chlapec byl zasažen neznámou nemocí. Frič doufal, že ho lékaři doma dokáží uzdravit. Během této cesty byl Frič pozván jako host na přednášku na Univerzitě v Buenos Aires.

Vlevo: A. V. Frič 1901 – <http://www.radio.cz/cz/static/alberto-Vojtěch-Frič>

Vpravo: A. V. Frič 1920 - veřejná doména <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=38477322>

Frič přivezl chlapce zpět spolu s léky v roce 1909 během své čtvrté tříleté cesty. Cílem byly opět Argentina a Paraguay. Z této cesty žádné zprávy týkající se kaktusů nejsou.

Pátou cestu Frič podnikl od 28. května 1919 do 11. června 1920 nejen jako vědec a cestopisec, ale také jako diplomat nově založené ČSR. Jeho záměrem bylo být jmenován velvyslancem. Tento cíl však nemohl být realizován kvůli politickým rozporům. Na této cestě byl pak hlavní důraz kladen na hledání kaktusů. Frič dovezl četné kaktusy z Uruguaye. Ty putovaly například k firmám De Laet v Belgii nebo Seidl v Československu.

V letech 1916 až 1920 publikoval četné publikace obecné povahy o kaktusech v kaktusářském měsíčníku *Monatsschrift für Kakteenkunde* a v různých českých časopisech. V této době se navíc oženil s Dragou Janáčkovou. Obě větve rodiny, indiánská a evropská, se náhodou našly díky cestě dvou českých dokumentaristů, kteří se v roce 2000 vydali hledat Fričovy historické stopy a setkali se s jeho dcerou Hermínou. Jejich osm dětí dosud hrdě nosí jméno Frič.

Svou 6. výpravu podnikl Frič od 12. dubna 1923 do 25. února 1924. Na cestovním seznamu bylo Mexiko a jeho kaktusy. Velkolepým vrcholem bylo znovuobjevení *Astrophytum asterias*, které bylo považováno za vyhynulé a kupodivu rostlo v botanické zahradě přímo před očima botaniků.

Pro gymnofily je zajímavá 7. cesta od ledna do června 1927. Za těch šest měsíců našel Frič mezi Patagonií a Asunciónem mnoho nových kaktusů. Své cestovatelské dojmy popsal velmi živě pod titulem „Kakteenjäger“ v „Möllers Deutscher Gartenzeitschrift“.

Svou osmou a poslední cestu podnikl Frič od října 1928 do března 1929. Cílem byla opět Argentina a Uruguay. Možná si také udělal zajižďky do Bolívie a Peru. Tato cesta je v následujícím článku Volkera Schädlicha citována.

V roce 1928 publikoval Frič svůj první katalog rostlin a semen pod názvem „Cacti the coming fashion“. O rok později následoval katalog „Kakteenjäger“ a roku 1932 katalog „Kakteenjäger zu Haus“. Všechny tři tyto katalogy jsou důležitým zdrojem informací o Fričových nálezech.

Frič se během let, ale především díky svým cestám, vypracoval v celosvětově uznávaného specialistu na kaktusy. Popsal desítky druhů a sestavil jednu z nejuplněnějších sbírek v tehdejší Evropě známých kaktusů. Svými objevy rostlin zaujal odborníky a dodnes je v České republice velmi uznáván. Jeho pražská sbírka čítala přes 30 000 výtisků. Stejně jako jeho první sbírka kaktusů, i tato ale během druhé světové války zmrzla.

Zásadní význam mají jeho objevy na poli kaktusů. Neměl bohužel zájem psát o svých nálezech vědeckou formou. Neohlížel se ani na přísná pravidla taxonomie. Neexistence latinských diagnóz, popisů a nálezových údajů většinou kvalifikovala jeho objevy pouze jako nomina nuda. Vědecký význam má jeho herbář s několika stovkami položek, který je uložen v Národním muzeu v Praze.

Frič je ve své vlasti oslavován nejen jako kaktusář, ale je uznáván i mimo Českou republiku za svou práci etnografa a znalce indiánů. Kromě mnoha obrazů si ze svých cest přivezl četné etnografické artefakty. Po ukončení cestování se Frič věnoval pěstování kaktusů a křížení exotických rostlin – s úspěchem dosaženým zejména u rajčat.

Na svých cestách Frič navštívil desítky kmenů a sestavil slovník 36 indiánských jazyků. Mezi Indiány strávil více než deset let; podle svých vlastních slov nejlepší roky svého života. Pořídil četné fotografie a přivezl zpět do Evropy množství etnografických artefaktů a dalších suvenýrů. Většina těchto sbírek však putovala do zahraničí, například do New Yorku a Petrohradu. V Praze zůstala jen malá část.

A. V. Frič na známce České Pošty

Kromě řady botanických a etnografických publikací napsal Alberto Vojtěch Frič řadu naučných knih a knih pro mládež. Díky tomu byl v Československu velmi populární a byl opakovaně vydáván. Jeho knihy ilustroval Zdeněk Burian, který Fričem popisovaná dobrodružství oživil.

V listopadu 1944 se Frič při práci na zahradě zranil. Onemocněl tetanem a 4. prosince 1944 mu podlehl.

Literatura

Crkal K., 1983: Lovec Kaktusů. - Academia - Praha.

Zázvorka J., & Šedivý V., 1993: Jména Kaktusů A. V. Friče. - Aztekia 1991 (14).

Chtěli bychom co nejsrdečněji poděkovat paní Iris Blanz (Rakousko), panu Takashi Shimadovi (Japonsko) za překlad do japonštiny, panu Jiahui Linovi (Čína) za překlad do čínštiny, panu Václavu Johannovi za překlad do češtiny a panu Danielu Schweichovi (Francie), který naše publikace zveřejňuje pod: <https://www.cactuspro.com/biblio/>.

***Gymnocalycium marsoneri* Frič ex Y. Itô, *Gymnocalycium megatae* Y. Itô, *Gymnocalycium matoense* Buining & Brederoo – všechno jediný druh?**

Díl 1: *Gymnocalycium marsoneri*

Volker Schädlich

Bergstraße 1, 03130 Spremberg (Německo)

e-mail: volker@gymnos.de

SOUHRN

V 1. dílu série je představeno *Gymnocalycium marsoneri* Frič ex Y. Itô. Je uveden krátký historický nástin a diskutováno geografické rozšíření druhu. Na základě semen jsou zobrazeny rozdíly mezi *Gymnocalycium marsoneri* a *Gymnocalycium delaetii* (K. Schum.) Hosseus. Je publikován upravený popis *G. marsoneri*.

KLÍČOVÁ SLOVA: Cactaceae, *Gymnocalycium*, *delaetii*, *marsoneri*, *megatae*, *matoense*, *schickendantzii*, Argentina, Bolívie, Paraguay, Brazílie.

ÚVOD

Čech Alberto Vojtěch Frič (08.09.1882 - 04.12.1944) byl etnografem, sběratelem rostlin a semen kaktusů, zároveň i obchodníkem. Celkem podnikl osm výprav do Nového světa. Jedna z cest vedla do jižních států USA a do Mexika a dalších sedm do Jižní Ameriky. Zde procestoval Argentinu, Brazílii, Paraguay a Uruguay. Dohromady téměř osm let prozkoumával při hledání kaktusů mnoho do té doby neznámých oblastí. Jeho poslední cesta vedla v říjnu 1928 do Uruguaye a na konci téhož roku do Argentiny. Na této cestě se vydal až na samý sever Argentiny, do provincie Salta. Oblast And navštívil speciálně proto, aby hledal echinopsisy. V roce 1929 o tom Frič referoval v "Möller's Deutscher Gärtner-Zeitung" pod titulkem "*Poslední lov kaktusů badatele A. V. Friče*".

V roce 1935 Frič poprvé jmenoval a krátce popsal v Kreuzingerově katalogu *G. marsoneri*. Popis zní: „*Marsoneri* Frič 1934. *Habitus jako u Knebelii*, nicméně 7 okrajových trnů. Z nich 3 do stran, jeden směřuje dolů“. Existují doklady, že Frič plánoval popsat tuto rostlinu již v roce 1933 (obr. 1).

Nr. 553: *Hymenorebulobivia Kreuzingeri* Frič 1934 (Nr. 14)
sehr große goldgelbe Blüten, 0,8 natürlicher Größe.

Kakteenkultur K. KREUZINGER, EGER (Böhmen), Geyersbergstr. 20, Č.S.R.

Verzeichnis

amerikanischer und anderer

SUKKULENTEN

mit Revision der

SYSTEMATIK DER KAKTEEN

von

K. KREUZINGER,

Mitglied der

INTERNATIONALEN VEREINIGUNG ZUR FÖRDERUNG DER KAKTEENFORSCHUNG IN DEREN HEIMAT
der D. K. G. und anderer Gesellschaften.

Mit 103 Abbildungen, 1 Mikrosamenphoto und 1 Verwandtschaftstafel.

EGER 1935.

IM VERLAGE DER FIRMA K. KREUZINGER, EGER.

Nr. 211—253.

- 211 *denudatum* hybr. hort.
212 *hypticanthum* (Lem. 1838) Br. & R. 1922
213 *megalothelium* (Sencke 1898) Br. & R. 1922
214 *uruguayense* fl. rosea Frič 1928
b) grünlichgelb blühend:
215 *Gürkeanum* (Hesse 1911) Br. & R. 1922
216 *hypticanthum citriflorum* Frič 1929
217 *Leeanum* (Hook. 1844) Br. & R. 1922
218 *Netrellianum* (Monv. 1855) Br. & R. 1922
219 *uruguayense* (Arech. 1905) Br. & R. 1922
- 3) *Trichosemineae*: Pampa bis untere Cordillieren. (Leitf.: G. Quehlianum)
220 *nidulans* Frič 1929
221 *occulum* Frič 1929
(das, was als *Ela. aculeatus* Speg. 1905, Els. Hessel Hge. jr. 1927, Els. Bodenbenderianus Hoss. 1928 verkauft wird, ist sowohl von *occulum*, wie von *nidulans* gut zu unterscheiden)
222 *platense* (Speg. 1896) Br. & R. 1922 (?)
223 *Quehlianum* (Hgo. jr. 1899)
224 *a) Quehlianum caespitosum* var. nov.
224 *riojense* Frič 1929
- 4) *Microsemineae*: hohe Cordillieren. (Leitf.: G. Saglione)
224 *a) brachyanthum* (Gürke 1907) Br. & R. 1922
225 *curvispinum* (Gürke, Iconographie) syn: *nigrilaeveolatum* Beckbg.
226 *curvispinum f. cristata*
227 *curvispinum* Portezuelo
228 *horizontalianum* Frič 1929
(ob diese Art mit *G. intricatum* Speg. identisch ist, muß nach geklärt werden (Fundort, Farbe))
229 *Kurtzianum* (Gürke 1906) Br. & R. 1922
230 *Monvillei* (Lem. 1838) Pfeiff. 1845
231 *Mostii* (Gürke 1906) Br. & R. 1918
232 *a) Mostii f. cristata*
232 *Mostii centrispinum*
233 *Pflanzii* (Vaup. 1923)
234 *Saglione* (Cels 1845) Br. & R. 1922
235 *Sigelianum* (Schick 1923) (?)
236 *Sulzerianum* (Schick 1927) (?)
- 5) *Muscosemineae*: Cordilleren-vorgebirge, Chaco, Paraguay. (Leitf.: G. Schickendantzii)
237 *Anistzii* (K. Sch. 1903)
238 *Damsii* (K. Sch. 1903) Br. & R. 1922
- 239 *De Laetii* (K. Sch. 1901)
240 *Knebelii* Frič 1926
241 *Marsoneri* Frič 1934
Habitus wie bei *Knebelii*, jedoch 7 Randstachel; je 3 nach dem Seltm, einer nach unten.
242 *Michoga* Frič 1926
Wurz. um die Areole dunkel punktiert
243 *Mihanowichii* (Frič et Gürke 1905) Br. & R. 1922
244 *Mihanowichii stenogonum* Frič 1926
245 *Schickendantzii* (Web. 1896) Br. & R. 1922
246 *Stuckertii* (Speg. 1905) Br. & R. 1922
- HARRISIA** Britton 1908
(*Cereus*)
Nicht sehr einheitliche, vorerst nach beibehaltene Gattung, deren Angehörige teilweise zu den kriechenden *Gymnopericarpae* und den folgenden Untertaxa überleiten. Blütenzeit sitzend, Früchte unregelmäßig aufsteigend. Drei Arten von Früchten:
1. kahl mit papirartigen Schuppen;
2. mit kleinen Schuppen und Filzhaaren;
3. mit entfalteten Stachelrollen.
247 *Bonplandii* (Palm. 1837) Britt. 1908
248 *eriophora* (Pfeiff. 1837) Britt. 1908
249 *Jusberlii* (Reb. 1898) Kreuzgr.
250 *Martini* (Lam. 1854) Br. & R. 1920
251 *pomanensis* (Web. 1897) Br. & R. 1920
252 *Regelii*
253 *toruosa* (Forb. 1838) Br. & R. 1920
- Übergang zu den *Trichopericarpae*.
JASMINOCEREUS Br. & R. 1920
(*Cereus galapagensis* Web. 1899)
- Übergangsgattungen, teils zu den *Trichopericarpae*, teils zu den *Echinopericarpae*.
NEOABBOTTIA Br. & R. 1921
(*Cereus paniculatus* P.D.C. 1828)
mit Cephaliumanlage.
WILMATTEA Br. & R. 1909
(*Cereus minutiflorus* Vaup. 1913)

Nr. 218: *Gymn. Netrellianum* (Monv.)
mit grünlichen Blüten, die bereits an zweijährigen Sämlingen erscheinen.
Nr. 217: *Gymn. Leeanum* (Hook.)

Nr. 235: *Gymnocalycium Sigelianum* (Schick)
große hellrosa Blüten mit rotem Schlund.

14

Obr. 1: Popis *G. marsoneri* v Seznamu amerických a jiných sukulentů s revizí klasifikace kaktusů K. Kreuzingera z roku 1935.

Většina jmen druhů objevených Fričem zůstala neplatná, kvůli neplatnému popisu. Odmítl totiž pravidla ICBN (International Code of Botanical Nomenclature). Od 1. ledna 1935 už bylo nutné publikovat nový popis rostliny s latinskou diagnózou. Fričův popis *G. marsoneri* proto zůstal též neplatný.

V roce 1937 nabízel Robert Blossfeld z Postupimi poprvé semena *G. marsoneri* jako novinku ve svém jarním katalogu (K 370). Tato nabídka se opakuje i v jeho podzimním katalogu (K 380). Semena a rostliny sbíral Harry Blossfeld na své sběratelské cestě s *Oreste Marsonerem* započaté v roce 1935. Když se naskytla příležitost, byly rostliny a semena posílány jeho otci Robertu Blossfeldovi do Postupimi.

Harry Blossfeld o společné cestě malým dvoutunovým nákladákem informoval v několika dílech v roce 1936 v časopise „Kakteenkunde“. Cestovali mimo jiné do provincií Tucumán a Salta. Frič do stejné oblasti cestoval v roce 1929. Semena z této kolekce se pravděpodobně dostala k Y. Itôvi v Japonsku buď přímo od Harryho Blossfelda nebo přes zahradnictví Roberta Blossfelda. Blossfeldova semena se totiž prodávala po celém světě. Důkaz toho lze nalézt na zadní straně katalogu z listopadu 1937. Zde byly citovány dopisy od zákazníků.

V roce 1957 následoval formální prvotní popis *G. marsoneri* Y. Itô v jeho knize „Explanatory diagram of Austroechinocactinae“ s latinskou diagnózou a vyobrazením rostliny. Odvolává se, jako předtím Kreuzinger, na *G. marsoneri* Frič nom. nud. a zařazuje nový druh společně s *G. schickendantzii* Britton & Rose, *G. De Laetii* Y. Itô, *G. michoga* Y. Itô a *G. stuckertii* Britton & Rose do svého podrodu 4 *Ophiocephalum* (obr. 2).

形態 ボーグ教授は本種を、波光電の変種として、ほぼよく似ているが、以下なるべく相違の点を挙げて見よう。

より扁円状に育つ、稜は 10—15 で、よりとがった瘤にくずれている。刺は扁平がかつた突進状で、より多く、約 8 本で、やや歯状状に出ている。新刺は基部灰色の黒褐色であるが、後には灰褐色(先端黒色)化する。

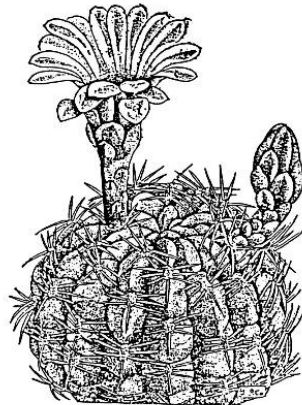
花 花はより長く(約 6cm)、色はより濃色で、しかも濃色の中筋がある。

(3) 蛇斑龍 (15) *Gymnocalycium michoga* Y. Ito, nov. sp. (*Gymnocalycium michoga* Frič, nom. nud. 1926.)

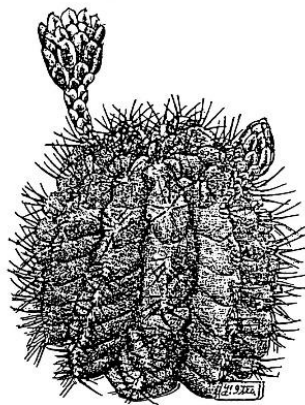
形態 一部においては波光電の変種ともいわれているように、よく似ているが、以下なるべく相違の点を挙げて見よう。

体色はより黒色がかつている。瘤はより高く、

鋭い。刺座の周囲には、体色より濃色の斑点が無数に入っている。

第 180 図 蛇斑龍 (*Gymnocalycium marsoneri* Y. Ito.)

第 179 図 蛇斑龍 (*Gymnocalycium michoga* Y. Ito.)

刺は後方へあまり彎曲していない。

花 長さ 3—5 cm、径 3—4 cm。内瓣は白色で、さくらねずみ色の中筋が入っている。外瓣は緑色がかつた淡さくらねずみ色。花糸は白色。花柱は淡黄緑色。柱頭は淡黄色。花筒は曇青緑色で傑出し、わずかに鱗片を有す。(第 179 図参照)

自生地 北部アルゼンチン。

(4) 綾鼓 (15) *Gymnocalycium Marsoneri* Y. Ito, nov. sp. (*Gymnocalycium Marsoneri* Frič, nom. nud. 1934.)

形態 波光電にやや似ているが、以下なるべく相違の点を挙げて見よう。

普通単幹で、扁円状で、体色は淡緑色、乃至は黒緑色。稜は 15—20 で、あご状突起か、瘤状にくずれている。刺は針状で、外刺のみで約 7 本備え、長さ 2—3 cm。新刺は基部淡緑色で、中程から先端にかけて淡紫褐色にぼかされているが、

Simplex, globosa; griseo-viridis apice pallida saepe vix albo-fusco-purpurea; costis ad. 11. acutangularibus in tuberculis acutis magnimamillaribus; areolis oblongis ca. 1.5 cm inter se remotis, mirabilis nigro-viridis punctatis tuberculatis; aculeis aculeatis marginalibus ca. 7, ad. 2 cm longis primum atro-fuscis postea albo-nigris; flore campanulato-infundibuliformi 3—5 cm longa 3—4 cm lata, petalis interioribus albis, albo-rufo-viridis stiatis, exterioribus albo-atro-viridis; tubo tubiformi longo, nudo, saturato-viridis-Argentina.

—An *Gymnocalycium michoga* Frič, nomen nudum, 1926.

(77) *Gymnocalycium Marsoneri* Y. Ito, nov. sp. (ante. p. 175.)

Simplex, applanato-globosa; griseo-viridis vel opaco-viridis; costis ca. 15, subrotundatis humilibus in tuberculis magnimamillaribus; areolis oblongis albo-fuscis tomentosis; aculeis marginalibus ca. 7, 2—3 cm longis, primum basi albo-fuscis apice brunneis postea obscurioribus; flore campanulato-infundibuliformi 3—3.5 cm longa 3—4.5 cm lata, opaco-albo-lutea vel opaco-alba-Argentina.

—An *Gymnocalycium Marsoneri* Frič, nomen nudum, 1934.

(78) *Gymnocalycium uruguayense* var. *roseiflorum* Y. Ito, n.v. (ante. p. 198.)

Parvum, applanato-globosum vertice depressum; atro-viridi; costis ca. 12, rotundatis in tuberculis valdis humilibus magnimamillaribus; aculeis marginalibus ca. 7, effusis, intertextus, subadnatis, primum albo-atro-luteis postea opaco-fuscis; flore infundibuliformi 4—4.5 cm longa 6—7 cm lata, rosea vel albo-rosea. —Uruguay.

—An *Gymnocalycium uruguayense* var. *rosea* Frič, nomen nudum, 1928.

(79) *Gymnocalycium Leeanum* var. *roseiflorum* Y. Ito, n.v. (ante. p. 199.)

Applanato-globosum, 2.5—3 cm crassum; nitido saturatoviride; costis ca. 13, in tuberculis magnimamillaribus; aculeis flaccidis marginalibus ca. 7, effusis, complexis, primum albo-luteis deinde sordidis; flore rotata albo-rosea.

(80) *Neoporteria densispina* Y. Ito, nov. sp. (ante. p. 213.)

Simplex, globosa vel subcylindrica 8—12 cm lata 5—8 cm alta; opaco-viridis, saepe atro-purpurea; costis 15—18, in tuberculis acutatis mamillaribus; aculeis plurimis (70—80) tentaculato-elasticis intertextus, marginalibus 60—70, tenuibus 2.5—3 cm longis, centralibus ca. 10, validioribus atque longioribus 3.5—4 cm longis atro-albis vel brunneis; flore angustotubo infundibuliformi ad. 3 cm longo et lato albo-roseo vel lilacino; tubo et ovario albo-luteo-viridis, nudisculis vix albis lanatis (setosis fere nullis); fructu fusiformi. —Chile.

—An *Chilenia densispina* Bckbg, nomen nudum, 1937.

(81) *Sericocactus* Y. Ito, n.g. (ante. p. 223.)

Simplex, depresso-globosa; costis in tuberculis humilibus microthelis divisis; aculeis tenuissimis, albis, sericatis elasticis, primum luteis deinde albescentibus; flore angusto tubo infundibuliformi ca. 2 cm longo ca. 2.5 cm lato aurantiaco; stylis

Obr. 2: Platný popis *G. marsoneri* od Y. Itô z Japonska 1957.

Překlad popisu uvádí následující: „*Jednotlivé, zploštělé kulovité, šedozelené nebo matně zelené; žebra ca. 15, nízká, mírně zakulacená, rozdělená do velkých bradavkovitých hrbolů; okrajové trny ca. 7, 2-3 cm dlouhé, zprvu se světle hnědavou bází, nahoře hnědavé, později tmavnoucí; areoly obdélníkové, se světle hnědou plstí. Květy nálevkovitě-zvonkovité, 3-3,5 cm dlouhé, 3-4,5 cm široké, mdle světležluté nebo mdle bílé. Argentina*“.

V rakouském kaktusářském časopisu „*Gymnocalycium*“ (zvláštní vydání listopad 2008) publikovali autoři H. Till, H. Amerhauser a W. Till článek pod titulem „*Neuordnung der Gattung Gymnocalycium Teil II*“ (Nové uspořádání rodu *Gymnocalycium* část II). V tomto článku jsou provedeny některé nomenklaturní změny v rámci rodu *Gymnocalycium*. *G. marsoneri* bylo přiřazeno ke *G. delaetii* (K. Schum.) Hosseus jako poddruh. Důvod pro tuto novou kombinaci, která byla provedena, zde autoři neuvádějí.

O čtyři roky se v „*Gymnocalycium*“ (2013, 25(3)) pod titulkem „*Die Gymnocalycien des Gran Chaco und der Savannen aus Argentinien, Bolivien und Paraguay Teil XI*“ objevil nový pohled na *G. delaetii*. Autoři H. Till a H. Amerhauser píší, že „na základě pozorování na místě a dlouhodobých výzkumů v kultuře“ se ve zkoumané distribuční oblasti *G. marsoneri* a *G. delaetii* mohou vyskytovat znaky obou taxonů. Kombinují *G. marsoneri* jako poddruh *G. delaetii*.

Rozšíření

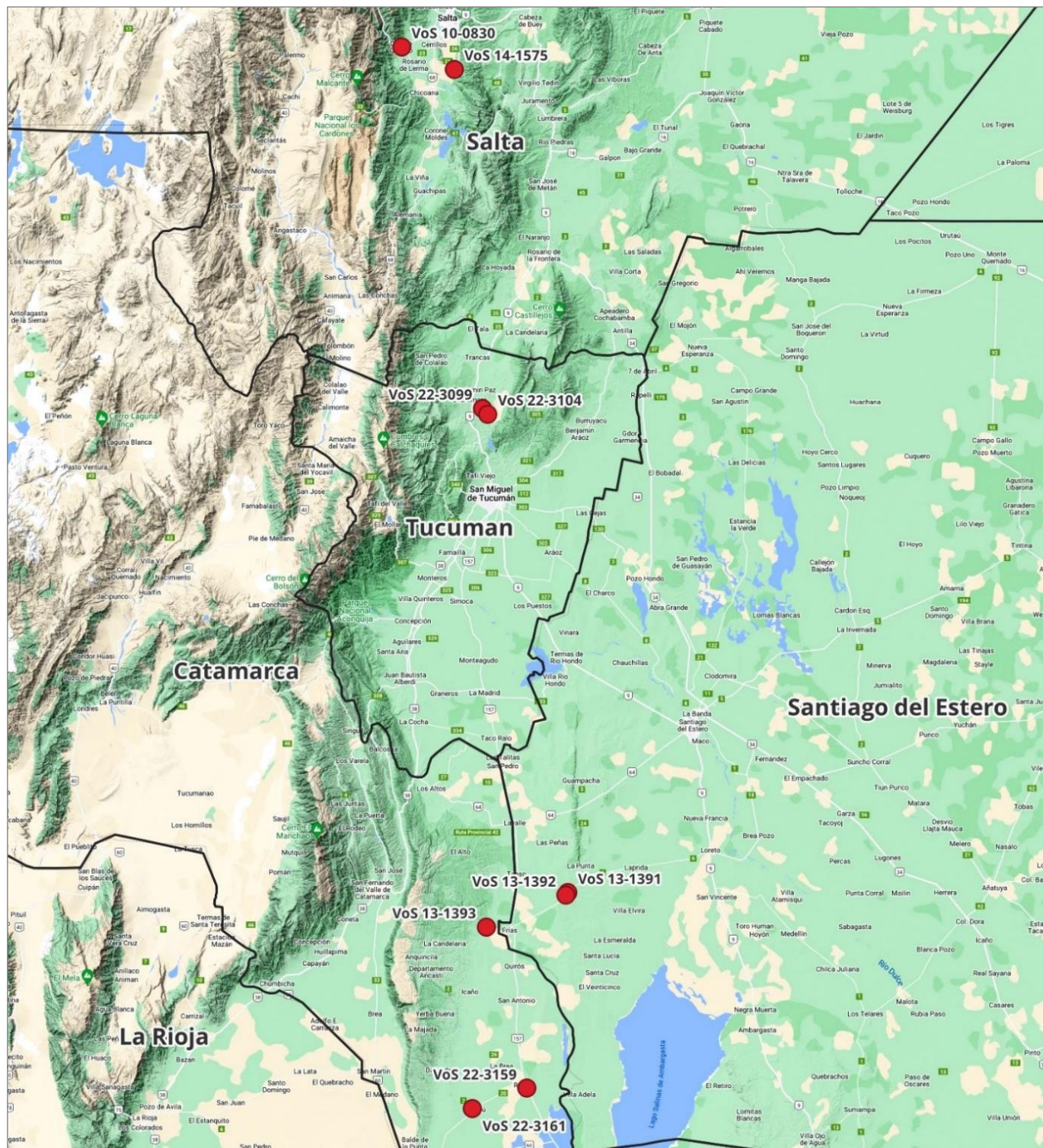
Po objevu Marsonera a Blossfelda v roce 1936 se do Evropy pravděpodobně žádné další rostliny *G. marsoneri* nedostaly, dokud je znovu neobjevil Rausch. Je pravděpodobné, že v této oblasti sbíral rostliny i Frič. V té době měla Argentina velmi dobře rozvinutou železniční síť (obr. 3) a tehdy bylo ještě možné cestovat z Buenos Aires do Salty vlakem. Na svých cestách Frič obvykle vlak často využíval.

Obr. 3: Na předměstí Campo Quijano, v areálu vlakového nádraží. Toto je pravděpodobně nejznámější lokalita *G. marsoneri*. Z této oblasti se zpět do Evropy dostaly první sběry (Walter Rausch WRA 159 v roce 1964; Brigitte a Jörg Piltzovi P 230 v roce 1978).

Intenzivní terénní prací byly v posledních letech nalezeny některé nové lokality *G. marsoneri*. Ke známým lokalitám jižně od města Salta provincie Salta, a jižně od Trancas provincie Tucumán, tak přibyly nové lokality dále na jih a východ. Lokality v provincii Chaco, provincii Santiago del Estero a provincii Catamarca oblast distribuce významně rozšířily. Z toho vyplynulo severojižní rozšíření mně známých lokalit na cca 500km vzdušnou čarou (obr. 4). Nezanedbatelné je i rozšíření směrem na východ do provincie Chaco; z Campo Quijano do nejvýchodnější známé lokality v „Parque Provincial Loro Hablador“ je to vzdušnou čarou asi 370km.

Mně známá stanoviště leží v nadmořských výškách od ca. 220 do 1500m. Všechny lokality se nachází v Chaco, suchém lese, pokrývajícím části území Argentiny, Bolívie, Paraguaye a malou část Brazílie.

Obr. 4: Znamé lokality *G. marsoneri* (mapa: M. Wick, pozadí mapy Google Maps).

Stejně jako u ostatních druhů podrodu *Muscosemineum* je areál rozšíření pouze selektivní, ale celkově poměrně velkého geografického rozsahu. Červené, šťavnaté plody rozšiřují ptáci a další volně žijící zvířata. Semena zůstávají životaschopná po velmi dlouhou dobu. Problémem proto nejsou dlouhá období nepříznivých klimatických podmínek pro klíčení. Některá semena podrodu *Muscosemineum*, včetně *G. marsoneri*, mají geneticky podmíněné zpoždění klíčení. Pokud se tedy tato semena vysévají ihned po sklizni, je velmi pravděpodobný neúspěch. V kultuře zůstávají semena životaschopná roky. I když jsou mezi jednotlivými lokalitami velké distribuční mezery s částečně odlišnými ekologickými podmínkami, nejsou mezi populacemi na severu a jihu areálu rozšíření výrazné morfologické rozdíly.

Domovina

Nejsevernější mně známá stanoviště *G. marsoneri* začínají jižně od města Salta a sahají na západ k Campo Quijano (obr. 5-7). Rostliny zde rostou společně s *Echinopsis ancistrophora* Sp. a *E. albispinosa* K. Schum. spolu. V severní části provincie Tucumán se tento druh vyskytuje na jedné lokalitě i společně s *G. delaetii*.

Obr. 5: *G. marsoneri* VoS 830, Campo Quijano, 1520m.

Obr. 6: Lokalita *G. marsoneri* VoS 1575 jižně od Villa Sarmiento, 1100m.

Obr. 7: *G. marsoneri* VoS 1575, na této lokalitě roste druh společně s *G. saglionis* (Cels) Britton & Rose a *Echinopsis albispinosa*.

Zatím nejvýchodnější naleziště je v provincii Chaco v „Parque Provincial Loro Hablador“. Rostliny tam poprvé našel Argentinec Carlos Schmidutz (obr. 8).

Obr. 8: *G. marsoneri* v „Parque Provincial Loro Hablador“, provincie Chaco (foto: C. Schmidutz).

Dosud nejjihnější lokality *G. marsoneri* leží v provincii Catamarca. Na nalezišti VoS 3161 poblíž Esquiú, prov. Catamarca, 246m, rostou společně na jednom místě *G. marsoneri* a *G. schickendantzii* (obr. 9-11).

Obr. 9: Lokalita VoS 3099 jihovýchodně od Choromoro, prov. Tucumán, 714m. Zde roste *G. marsoneri* na jednom místě společně s nejjihnějšími reprezentanty *G. delaetii*.

Obr. 10: *G. delaetii* na stanovišti jihovýchodně od Choromoro.

Obr. 11: *G. marsoneri* na stanovišti jihovýchodně od Choromoro.

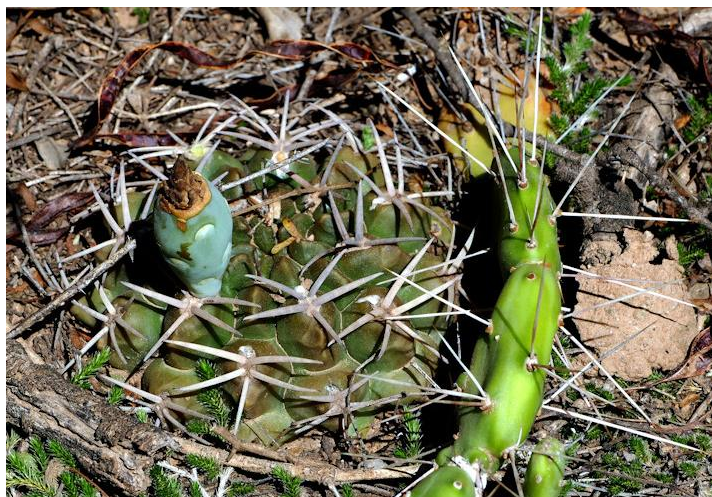
Obr. 12: Stanoviště *G. marsoneri* VoS 1391, na východ od Choya, prov. Santiago del Estero, 403m. Rostliny zde často rostou v husté vegetaci Chaco.

Obr. 13: Dospělá rostlina *G. marsoneri* na stanovišti na východ od Choya. Rostliny dosahují průměru těla přes ca. 15cm.

Abb. 14 - 15: *G. marsoneri* VoS 1392, Choya, Prov. Santiago del Estero, 386 m.

Obr. 16: *G. marsoneri* VoS 3161 (foto: R. Sperling).

Obr. 17: *G. schickendantzii* VoS 3162.

Obr. 18: Nahoře: semena *G. marsoneri* VoS 830; dole: semena *G. delaetii* LB 4591 (čárka = 1 mm).

Semena *G. marsoneri* jsou \pm kulovitá, směřující k bazálně umístěné oblasti hilum-mikropylé (HMR) většinou rovně. Semena *G. delaetii* jsou \pm vejčitá, směřující k bazálnímu HMR šikmo až stupňovitě (obr. 18).

Obr. 19: *G. marsoneri* WR 159 v kultuře.

Obr. 20: *G. marsoneri* P 230 v kultuře.

Popis

Tělo: jednotlivé, sploštěle kulovité, neodnožující, až 150mm Ø, epidermis zelená, šedozelená až modrozelená, kořeny vláknité (obr. 19 a 20). Žebra: až 20, přecházející do mírně baculatých bradovitých hrbolů. Okrajové trny: 5-7, zpočátku barvy rohoviny až nahnědlé, později šedé, ke špičce tmavší, paprskovitě do stran, neodstávající, až 25mm dlouhé, areoly se žlutavou plstí, později olysající.

Obr. 21: *G. marsoneri* WR 159, květ.

Obr. 22: *G. marsoneri* P 230, květ.

Květy: bílé, nálevkovité až zvonečkovité, vyrůstající ze starých areol na okraji temene, až 50mm dlouhé, tyčinky bělavé, čnělka bělavá, blizna bělavá, prašníky nažloutlé, pyl žlutý, sekundární tyčinky ohnuté dovnitř a přiléhající k blizně a tuto překrývající, primární tyčinky stojí pod bliznou (obr. 21 a 22). plod: \pm oválný, namodralý až načervenalý, pukající vertikálně, pulpa červená.

Obr. 23: Semena *G. marsoneri* VoS 3159.

Semena: ± kulovitá, obvykle přímo k bazální HMR, zřídka šikmo mírně odstupňované. Délka 0,85-0,98mm, M (30) = 0,92mm, šířka 0,78-0,98mm, M (30) = 0,89mm. Testa světle hnědá až hnědá, matná až slabě lesklá. Buňky testa v jejich horních částech často stlačené dovnitř. HMR ± široce oválná až občas ± osmičkovitá. Semena typu *Muscosemineum* (obr. 23).

Poděkování

Rád bych poděkoval Wolfgangu Papschovi za užitečné informace a diskusi. Mario Wickovi za vytvoření distribuční mapy, Carlosu Schmidtutzovi a Reineru Sperlingovi za poskytnutí obrázků.

Není-li jinak řečeno, jsou všechny fotografie ad autora.

LITERATURA

- Berger, F. (2015): Arealentwicklung der Untergattung *Muscosemineum* Schütz in den argentinischen Provinzen Salta und Tucumán. - *Gymnocalycium* 28(1):1146-1155.
- Blossfeld, R. (1937): Preisliste für Samen von Kakteen und anderen Sukkulente K 370: 17., J. Pakuscher, Berlin.
- Blossfeld, H. (1936): Eine Kakteen-Sammelreise in Südamerika I: - *Kakteenkunde* (5): 84-85, J. Neumann-Neudamm.
- Charles, G. (2009): *Gymnocalycium* in *Habitat and Culture*: 237-238. - Eigenverlag Charles, Stamford.
- Frič, A. V. (1929): Die letzte Kakteenjagd des Forschers A. V. Frič. - *Möllers Deutsche Gärtner-Zeitung* 44(15): 169-171.
- Itô, Y. (1957): Explanatory Diagram of *Austroechinocactinae*: 175, 293. - Japan Cactus Laboratory.
- Neduchal, J. (2002): Alberto Vojtěch Frič und seine Notokakteen: 4-8. - *Palmengarten der Stadt Frankfurt am Main*.
- Kreuzinger, K. (1935): Verzeichnis amerikanischer und anderer Sukkulente mit Revision der Systematik der Kakteen. - Eigenverlag Kreuzinger, Eger.

- Papsch, W. (2020): Anmerkungen zu zwei von A. V. Frič gesammelten *Gymnocalycium*-Taxa: *Gymnocalycium michoga* und *Gymnocalycium knebelii*. - *Schütziana* 11(3): 3-13.
- Till, H., Amerhauser, H. & Till, W. (2008): Neuordnung der Gattung *Gymnocalycium* Teil 2. - *Gymnocalycium* 21(Suppl.): 816 illus.
- Till, H., Amerhauser, H. (2012): Die *Gymnocalycien* des Gran Chaco und der Savannen aus Argentinien, Bolivien und Paraguay Teil XI. - *Gymnocalycium* 25(3): 1035-1046.